

ZVLÁŠTNÍ HOSPODÁŘSKÉ ZÓNY A JEJICH VLIV NA ROZVOJ REGIONŮ

SPECIAL ECONOMIC AREAS AND THEIR INFLUENCE ON REGIONS DEVELOPEMENT

Zlata Koštejnová

Anotace

Konkurenceschopnost českých průmyslových podniků bude vstupem do Evropské unie podrobena silnému tlaku zahraničních firem. Jednou z cest, jak tento tlak ustát, je vysoký podíl inovací v rámci podniku. Stát si tato rizika uvědomuje a snaží se podporovat malé a střední podniky v rámci Akčního plánu ČR pro inovace. Jednou z priorit je spolupráce s vysokými školami a AV ČR. Na základě průzkumu Sofres Factum však podniky hodnotí možnosti reálného přínosu spolupráce soukromého a veřejného sektoru převážně skepticky.

Summary

The competitiveness of the Czech industrial firms will be pressurized by foreign corporations. One of the ways how to deal with these conditions is a high share of innovations within the firms. The state authorities are well aware of the risks and strive to support the small- and middle-sized firms within the framework of the Action Plan for the Czech Republic focused on innovations, one of the priorities being cooperation with universities and the Academy of Science. However, according to the research carried out by the Sofres Factum Agency, the cooperation of private and public sectors is perceived rather sceptically by the firms.

Klíčová slova

inovace, konkurenceschopnost, Evropská unie, Akční plán ČR pro inovace

Key words

innovations, competitiveness, European Union, Action Plan for the Czech Republic focused on innovations

Úvod

Zvláštní hospodářské zóny můžeme definovat jako lokality s vysokou koncentrací firem, kde tato koncentrace umožňuje efektivnější způsoby výroby s nižšími náklady. Ve svém příspěvku bych se ráda zabývala vědecko-technickými parky, jako užším typem zvláštních hospodářských zón.

Cíl a metodika

Cílem práce je posoudit efektivitu státní politiky podpory inovací. Tento úsudek je řešen na základě výzkumu agentury Sofres Factum „Sociální a ekonomické dopady integrace České republiky do Evropské unie“ realizovaného z podnětu Rady vlády ČR pro sociální a ekonomickou strategii v období měsíců prosince 2001 a ledna 2002. Průzkumu se zúčastnilo 860 tuzemských firem a lze tak konstatovat, že výsledky výzkumu mají reálnou vypovídací hodnotu.

Práce má převážně rešeršní charakter, kdy jsou analyzována sekundární data a porovnávána s Akčním plánem ČR pro inovace. Jedná se pouze o úvodní část rozsáhlejšího výzkumu, kterému se bude autorka věnovat v dalších letech.

Výsledky

Vědeckotechnické parky se vymezují do tří hlavních typů, a to:

- a) vědecké parky (centra)
- b) technologické parky (centra)
- c) podnikatelské a inovační centra

Mezi zakladatele vědeckotechnických parků řadím státní a regionální orgány, univerzity, výzkumné a vývojové organizace, průmyslové podniky, hospodářské komory, finanční instituce, sdružení, svazy a v neposlední řadě také soukromé firmy. Cílem těchto parků je podpora malých, případně středních inovačních firem (tj. firem, které realizují projekt nového výrobku, nové technologie či služby do komerční zralosti a uvádějí je na trh). Tato podpora může být ve formě tzv. inkubátoru, tj. chráněného prostředí pro danou firmu, včetně ekonomického, patentového, finančního, marketingového a právního poradenství, dále prostřednictvím poskytování technických služeb (telefon, fax, kopírka, laboratoře, jednací místnosti, apod.) a v neposlední řadě pomocí principu tzv. jedné brány - tj. jednotného postupu s místními úřady.

Kromě hlavního cíle zakladatelů vědeckotechnických parků - tj. podpora malých a středních inovačních firem má zakládání VTP také další synergické efekty. V první řadě je to pozitivní dopad na regiony, ve kterých jsou vědeckotechnické parky zakládány. Mezi tyto efekty patří navázání nových subdodavatelských vztahů, zvýšení zaměstnanosti v regionu, příliv nových technologií - tj. zvyšování vzdělanosti v regionu a s tím související zvyšování kvality pracovní síly v regionu. Celkově lze považovat založení vědeckotechnického parku v regionu jako jeden z faktorů zvyšujících celkovou konkurenceschopnost regionu.

Jedním z hlavních problémů, které zabraňují masovému rozvoji vědeckotechnických parků je financování inovačních projektů malých firem. V České republice i nadále přetrvává určitý skepticismus finančních ústavů k poskytování úvěrů malých a středním podnikatelům, přičemž nedostatek vlastního kapitálu omezuje firmy v jejich rozvoji. Z tohoto hlediska může být zajímavý příliv rizikového a tzv. venture kapitálu, který je ochoten zajímavé podnikatelské nápady financovat i za cenu vyššího rizika.

I přes tuto bariéru můžeme posuzovat myšlenku vědeckotechnických parků jako přínosnou i z pohledu našeho nadcházejícího vstupu do EU. V rámci našeho vstupu byla vytvořena a následně schválena již v roce 1999 inovační politika ČR, která se skládá z akčního plánu ČR pro inovace, programu pro oblast inovačního podnikání a Zákona o inovacích.

Akční plán ČR pro inovace vychází z Akčního plánu EU pro inovace a dále ho rozvíjí v rámci specifických podmínek ČR, přičemž se zaměřuje na tyto hlavní otázky:

1. Pěstování inovační kultury
  - vzdělávání, základní a nadstavbový výcvik
  - mobilita výzkumných pracovníků, studentů a učitelů
  - zvyšování zájmu veřejnosti a aktivizace účastníků inovací
  - inovace a řízení podniků
2. Vytvoření rámce podporujícího inovace
  - konkurence
  - ochrana duševního a průmyslového vlastnictví
  - zjednodušení administrativy

- právní a administrativní prostředí
- financování
- zdanění

3. Zrychlení využití výzkumu k inovacím
  - strategická vize výzkumu a vývoje
  - fáze vzniku technologických podniků
  - posílená spolupráce mezi výzkumem - univerzitami a průmyslem
  - posílit schopnost malých podniků absorbovat nové technologie a vědomosti
  - demonstrovat účinné přístupy k inovacím
  - posílení výzkumu prováděného podniky

Po zpracování jednotlivých otázek vymezil Akční plán ČR tyto základní úkoly v rámci pěti hlavních oblastí.

1. Priority v oblasti inovačního podnikání a mezinárodní spolupráce

- zrychlit využití výzkumu k inovacím
- pěstovat inovační kulturu
- vytvořit rámec podporující inovace
- zajistit součinnost s EU
- koordinovat součinnost nevládních organizací s inovačním zaměřením se zahraničními partnery na bilaterální a multilaterální úrovni
- posílit národní síť vědeckotechnických parků a prohloubit součinnost s národními mezinárodními sítěmi VTP
- zlepšit bilaterální spolupráci inovačních asociací
- vyhodnotit a posílit spolupráci s organizacemi OSN, které se zabývají problematikou inovačního procesu

2. Financování, nepřímé nástroje

- vytvořit předpoklady pro účinné financování inovací (přímé a nepřímé nástroje invence a inovace, jejich koordinace, systémovost a nutnost provázanosti nástrojů)
- podpora inovačních týmů
- zajištění efektivity podpor
- vytvoření poptávky po inovačních výstupech
- zvýšení podílu podniků na financování svého inovačního procesu

3. Inovační infrastruktura, komunikace s veřejností

- definice inovační infrastruktury jako systém vztahů mezi jednotlivými výzkumnými, vývojovými, obchodními a dalšími specializovanými partnery, podporovat jejich vzájemnou spolupráci s cílem komercializovat výsledky VaV
- zdokonalovat systém inovačního podnikání v ČR, tvořící základ pro inovační infrastrukturu (regionální orgány, pracoviště VaV, Parlament ČR, zahraniční partneři, banky, ústřední orgány státní správy, sdružení, nadace, podnikatelské subjekty, aj.)
- zkvalitnit fungování národních sítí, např. vědeckotechnické parky
- zajistit informovanost veřejnosti o záměrech, cílech a zkušenostech inovačních firem
- zlepšení součinnosti s masmedii
- zlepšení přípravy účastníků komunikace

4. **Personální a etické aspekty**

- zajistit přípravu odborníků v oblasti inovačního podnikání od základního školství až k doktorandům, včetně systému celoživotního vzdělávání
- připravit studium oboru, případně specializace Inovační podnikání
- připravit nabídku kvalitní přípravy odborníků pro jednotlivé oblasti inovačního podnikání v rámci systému celoživotního vzdělávání
- vytvořit předpoklady pro fungování Asociace Inovačního Podnikání ČR jako společenstva v rámci Hospodářské komory ČR

5. **Právní aspekty včetně ochrany duševního vlastnictví**

- definovat základní pojmy (inovační podnikání, inovační firma, vědeckotechnické parky,...)
- vytvořit příznivé právní prostředí pro inovačně orientované firmy
- zajistit kompatibilitu se zahraničními partnery
- vytvořit právní rámec s proporčním uplatněním přímých i nepřímých nástrojů
- připravit systém projektového poradenství
- zpracovat Národní program průmyslového vlastnictví

Diskuse

Lze tedy konstatovat, že z hlediska státní podpory byl položen základní kámen ke státní politice podpory inovací a je na firmách samotných, jak se s touto výzvou vypořádají. Podle průzkumu "Sociální a ekonomické dopady integrace České republiky do Evropské unie" můžeme charakterizovat přístup českých firem k inovacím takto:

Podíl nákladů na výzkum a vývoj na celkových nákladech podniků vykazuje u podniků, které na otázku odpověděly v roce 2001 průměrně 8,8 % s tím, že v roce 2005 předpokládají firmy růst této hodnoty na 11,6 % a v roce 2008 další nárůst na 13,35 %. Z těchto ukazatelů vyplývá, že výše výdajů na výzkum a vývoj dosahuje podprůměrných hodnot. Růstový trend nákladů však prokazuje, že si podniky uvědomují své zaostávání za konkurencí a jejich záměrem je tento deficit odstranit. Z výzkumu dále vyplývá, že firmy vlastněné zahraničním majitelem vykazují nižší náklady na výzkum a vývoj, kde však lze spatřovat vliv mateřské firmy a přebírání zahraničního know-how.

Další otázkou v rámci výzkumu byl podíl výrobků inovovaných v předchozích dvou letech. Ze současné hodnoty 26,85 % se jejich podíl zvyšuje až na 31,45 % v roce 2008. Z narůstajícího podílu inovovaných výrobků lze odvodit závěr, že si manažeři uvědomují klíčový význam inovací pro úspěšnost svých firem.

Poslední otázkou, kterou budeme v tomto příspěvku řešit je struktura zdrojů využívaných podniky při inovacích (pozn. celý výzkum doporučuji k prostudování vzhledem k velice zajímavým datům).

Nejdůležitějším zdrojem pro inovace je vlastní výzkum a vývoj se stabilním podílem 39 % ve všech posuzovaných obdobích. Značný rozdíl byl v průzkumu zaznamenán mezi podniky se zahraničními vlastníky oproti firmám s domácími vlastníky (40 % vs. cca 26 %). Na druhém místě je uváděn nákup od domácích firem. I zde průzkum zaznamenal rozdíl mezi podniky českými a zahraničními (cca 28 % vs. cca 9 %). Dalším zdrojem na inovacích podniku je nákup ze zemí EU. Respondenti předpokládají, že vstup do EU bude znamenat výrazné posílení ve využívání těchto zdrojů (růst z 9,74 % v současné době na 14,55 % v roce 2008).

Velice nízkého hodnocení se dostalo podílu spolupráce s Akademií věd a vysokými školami. Akademická sféra sehrává při rozvoji inovačních procesů podniků v současnosti nevýznamnou roli. Bohužel, podniky nepředpokládají významnější růst využití jejího potenciálu ve prospěch podnikové sféry. Vzhledem k tomu, že velká část vědeckotechnických

parků spolupracuje s vysokými školami či s Akademií věd ČR, lze dovodit, že firmy pravděpodobně ještě nezjistily veškeré výhody, které přináší vstup firmy do VTP.

Závěry

Z tohoto úhlu pohledu je pak nutné řešit problém, zda se státní aktivity podpory inovací setkává s dostatečnou odezvou v podnikové sféře. Pokud se tak neděje, tak lze vyjádřit určitý skepticismus nad smysluplným využíváním státních financí. Tento příspěvek lze tedy spíše brát jako námět na další výzkum, který bude schopen na předcházející otázku odpovědět.

Literatura

www.aipcr.cz

www.svtp.cz

www.factum.cz

Vláda ČR; Sociální a ekonomické souvislosti integrace České republiky do Evropské unie, květen 2002